

בוחרים בדרכו של פרופ' ישראל גוטמן

המסר שהשאיר ישראל גוטמן, חוקר השואה ולוחם מרד גטו ורשה שהלך לעולמו, הוא לא רק החובה לספר את שהיה, אלא גם להמשיך לשאת את נס המרד

הדס גרוס

פרופ' ישראל גוטמן, מגדולי חוקרי השואה בעולם, שהלך לעולמו בשבוע שעבר בגיל 90, הותיר אחריו מורשת של לחימה, מחקר ועוז רוח. ממרד גטו ורשה שבו איבד את עינו - דרך הוריו ואחיותיו שנרצחו בשואה, וימיו כאסיר באושוויץ - ועד התקומה המחודשת במדינת ישראל כהיסטוריון, גוטמן הקדיש את חייו למשימה האחת: החובה לספר את סיפורה של התקופה ולא לאפשר לזכר הלחימה היהודית בשואה לשקוע.

"אם אין מי שיספר – זה לא יסופר", אמר גוטמן, שלימים כיהן כראש המכון ליהדות בת זמננו, היה ממייסדי "מורשת", בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ', ושימש ראש המכון הבינלאומי לחקר השואה של יד ושם.

גוטמן נולד ב-1923 בוורשה ובצעירותו היה חבר בתנועת השומר הצעיר. כעבור שנים רבות הוא יכתוב בספרו "מרד הנצורים", שמתאר את הלחימה בגטו ורשה, על תקופתו בתנועה: "האמת היא שבלי התקופה של חישול האדם נגד הזרם ובלי שהמאגר האנושי הזה נשאר שלם, ראשית כל מבחינה נפשית ומוסרית, עד לשלב המבחן, אינני מאמין שהיה עשוי להיוותר הגרעין המוצק הזה שמסוגל היה ליטול על עצמו את המשימה, ולדעתי זהו הייחוד הרב ביותר בתפקיד ההיסטורי שתנועת הנוער מילאה אז."

לנוכח דברים אלו, עבורנו, חברי תנועת השומר הצעיר, גוטמן לא היה רק חוקר, אלא גם מחנך ואיש רוח מעורר השראה. בשנים האחרונות נפגשנו עמו כדי להכיר לעומק את סיפורה של תנועת השומר הצעיר בוורשה בתקופת המלחמה וזכינו לשמוע אותו משלב בין סיפורו האישי כחניך התנועה ולוחם במרד גטו ורשה ובין תובנותיו כחוקר בעל פרספקטיבה היסטורית רחבה ומעמיקה.

לזכור את האנשים והמעשים

בכל המפגשים עמו פגשנו אדם צנוע, כן ומסור למשימה שלקח על עצמו - להמשיך לספר, למרות הקושי הגדול בחזרה לזיכרונות מימי האימים. באחת השיחות הוא אף שיתף אותנו בחובה שחש, כאחד מאחרוני הלוחמים, להבטיח כי סיפור המרד והערכים הנעלים שהוא מבטא יישאר למען הדורות הבאים. "אין מה להודות", הוא אמר לנו. "אני עשיתי מה שחובתי לעשות".

אם מבינים את התהליך והשינויים שחלו בתקופת הגטו ומי שלחם בנסיבות האלו", אמר גוטמן בדצמבר 2012, "פתאום מסתבר שאלו שהיו מסורים מהבחינה הנפשית, תפיסת העולם והשייכות לאנשים, הם אלו שהיו מוכנים לוותר על חייהם, להישאר עד הסוף ולהיות נושאי המרד.

"אם אנחנו עם שחי על זיכרונות של היסטוריה של דורות רבים כל כך", הוסיף גוטמן, "אסור לתת לחומר וללימוד להישכח - אסור למורשת המרד להיעלם מהעולם".

המסר שהותיר לנו ישראל גוטמן - בדיבור ובעיקר במעשה - הוא החובה להמשיך לזכור את האנשים והמעשים ולעולם לא לתת שייעלמו בתהום הנשייה. לכן אנו, חברי השומר הצעיר ותנועות הנוער, בוחרים יחד עם רבים אחרים להמשיך את דרכו של גוטמן, לוחם מרד גטו ורשה, אותה דרך ייחודית ואמיצה הראויה שתיכתב בספרי ההיסטוריה ותיחרת על לוח לבו של העם שאלו בניו ובנותיו.

באופן שבו חי את חייו ציווה אותנו גוטמן להמשיך ולהחיות את מורשת המרד ורוח הלוחמים, אותה רוח שביטא הסופר הפולני סטניסלב בז'וזובסקי בספרו "להבות", שעל שמו נקרא קיבוץ להבות הבשן, קיבוץ שגוטמן היה ממקימיו: "כל עוד אפילו אדם אחד בעולם הולך לאיבוד, כל עוד חיי אדם אחד נרמסים ככה בבוך - לא כדאי לחיות, אסור לחיות בלי להילחם".

הכותבת היא המנהלת הפדגוגית של מוזיאון "משואה לתקומה" ביד מרדכי

וחברת תנועת הבוגרים של השומר הצעיר; הדברים נאמרו בהלווייתו של גוטמן